

KORÁLFELDOLGOZÁSOK J. S. BACH MŰVEIBEN

Tankönyveink a négyszólamú kórusfeldolgozások homofón példáit idézik. Ezek számát ma már bővítenünk lehet /hiszen politikai okok nem tiltják az egyházi zenét/. Elsősorban a protestáns gyakorlatban nálunk is közismert énekeket vonjuk be, ezen túl az oratorikus irodalom kiemelkedő alkotásait./ Orgonafeldolgozások is vannak./ Betűrendben a Zeneműkiadó gyűjteményes kiadványát nézzük át.

ACH GOTT UND HERR /Evang.énekesk. 407. Ref. 206.szöveg /

Az utolsó dallamsor művészi harmonizálása különleges szépségű.

ACH GOTT, VOM HIMMEL SIEH DAREIN /Ev. 257./

Érdemes összevetni Mozart: Varázsfuvola II. felv. 7. jelenet feldolgozásával./Cantus firmus a fugato-ban „Felirat olvasás”/

ACH WAS SOLL ICH SÜNDER MACHEN /Ev. 420./

A basszus szólam nyolcadmozgása, a „pikardiai” zárlat jellegzetes.

ACH WIE FLÜCHTIG, ACH WIE NICHTIG /Ev. 510. var./

Ezt az egyszerű harmonizálást a vigaszt nyújtó zárósróban csodálhatjuk meg./mint c.f. a

26. kantáta nyitótételében hallható a szoprán szólamban./

ALLE MENSCHEN MÜSSEN STERBEN /Ev. 512. Ref. 405.szöveg /

ALLEIN GOTT IN DER HÖH SEI EHR /Ev. 43./

A 85. kantáta 3. tételében Ritornellként halljuk /a szoprán szólamban/. A 112. és 128. kantáta nyitótételében vezető dallam.

AN WASSERFLÜSSEN BABYLON /Ev. 370./

AUF MEINEN LIEBEN GOTT /Ev. 343./

Az 5. kantáta első tételében S. cantus firmus, a 163. kantátában zárótétel. Hegedű díszíti a 136. kantáta zárótételében, további új harmóniak a 148. és 188. kantáta utolsó tételében.

AUS MEINES HERZENS GRÜNDE /Ev. 93./

AUS TIEFER NOT SCHREI ICH ZU DIR /Ev. 402. Ref. 217./

A fríg dallamok Bach műveiben különleges harmóniafűzésekkel társulnak. A 38. kantáta nyitótételében augmentálva, IV. tételében a continuo szólamban halljuk.

CHRIST IST ERSTANDEN /Ev. 213. var. Ref. 185. var./

Az ősi dallam egyszerű. Barokk pompával dús szólamok ölelik körül a témát. Érdemes külön felhívni a figyelmet a háromszor elhangzó Kyrieleis harmonizálására.

CHRIST LAG IN TODESBANDEN /Ev. 215./

A 4. kantáta nyitótételében fugatoként dolgozza fel.

CHRIST, UNSER HERR, ZUM JORDAN KAM /Ev. 295./

A 7. kantáta kezdő tételében hegedűversenyszerű feldolgozást hallunk /téma a tenor szólamában/. Jellemző a szöveg értelmét kidomborító „hullámmotívum” /vízábrázolás/. A 176. kantáta harmonizálását érdemes elemezni /fokszámozással, kitérésekkel és szolmizációs harmóniajelzésekkel is! /

CHRISTUM WIR SOLLEN LOBEN SCHON

Kár, hogy a magyar énekeskönyvek nem tartalmazzák a Luther által fordított „SOLIS ORTUS CARDINE” himnuszt, ugyanis a dörből frigbe váltó ősi dallam Bach mesteri harmonizálásával a dūr-moll világában is gyönyörű. A 121. kantáta nyitótétele motettikus feldolgozás.

CHRISTUS, DER IST MEIN LEBEN /Ev. 504. Ref. 200./

CHRRISTUS, DER UNS SELIG MACHT /Ev. 204./

Nem véletlen, hogy a János Passió kétféle harmonizálásban is tartalmazza./A Nagyhét csodálatos gondolatköre aranyozza be:soha ne feledkezzünk meg a szövegekről!//

DANKET DEM HERREN /Ref. 501./

DEN VATER DORT OBEN /Ev. 159./

DER DU BIST DREI IN EINIGKEIT /Ev. 108./

„O lux beata trinitas” új köntösben /ritkaság a mixolid dallam barokk kísérettel/.

DIE SONN HAT SICH MIT IHREM GLANZ GEWENDET /Ev., 44. Ref. 8./

A genfi zsoltár ritmikája és hosszú sorai megváltoztak, de jól felismerhető így is. Pazar hangzását a mély basszusok csak fokozzák.

DIES SIND DIE HEILIGEN ZEHN GEBOT /Ev. 433/ 1. 77. Kantáta

DU, O SCHÖNES WELTGEBÄUDE /Ev. 143./

A. Dürr így jellemzi a Kreuzstab kantáta zárótételét: „Zseniális”!

EIN FESTE BURG IST UNSER GOTT /Ev. 254. Ref 390./

Nem véletlenül jelkép ez a Luther által átdolgozott zsoltár. Az ősi Credo dallamra épül. Bach több ízben is feldolgozta. A 80.kantátában kánonban, idézetként,díszítve,sőt, az 5.tételben mozgalmas zenei anyaggal ötvözve is halljuk.

ERHALT UNS, HERR, BEI DEINEM WORT /Ev. 255. Ref. 233. var./

A 126. kantáta 1.tételében szoprán, a 3.tételében alt; tenor énekli a dallamot.

ERSCHIENEN IST DER HERRLICH TAG /Ev. 217. Ref. 356./

ES IST DAS HEIL UNS KOMMEN HER /Ev. 320./

A 9. kantáta nyitótételében, a 186.kantáta 6. ill. 11.tételében szoprán cantus firmusként jelenik meg a dallam.Hasonlóan a 117.kantáta 1.és 3.tétele is S.c.f.

ES IST GENUG

A 60. kantátát Berg;hegedűversenyében idézetként eleveníti fel./A korál 5.versét jellemző tritonusz, az utolsó előtti sor harmóniai egyedülállóak./ Itt is a szöveg inspirációját emeljük ki.

FREU'DICH SEHR, O MEINE SEELE /Ev. 76. Ref. 42./

Bourgeois dallama páratlan és páros lüktetéssel szólal meg több műben.Mihály arkangyal győzelmét a sátán felett trombiták és dobok ünneplik./19.kant./ A 13.kantáta 3.tétele alt solora bízza a cantus firmust.

GOTT DES HIMMELS UND DER ERDEN /Ev. 96./

A Karácsonyi Oratórium V.részét lezáró tétel sugárzó A-dúrban hirdeti a szöveg ellentétekre épülő üzenetét./53. Tétel/

GOTT SEI GELOBET UND GEBENEDEIET/Ev. 304./

Kodály Zoltán és tanítványai úgy mélyedtek el ezekben a feldolgozásokban, hogy zongorán és énekhanggal adták elő. /Visky Jánosnál is óráról órára vittük, mindig más szólamot énekelve. Memóriafejlesztés, a harmonizálás titkainak megismerése volt a cél. /

GOTTES SOHN IST KOMMEN /Ev. 136./

HERR CHRIST, DER EINIG GOTTS –SOHN /Ref. 388./

Érdekesség, hogy az első tételben Alt énekli a cantus firmust, kürt ill. harsona segítségével.

HERR GOTT, DICH LOBEN ALLE WIR /Ev. 46. Ref. 134./

Angyalok győzelme a sátán felett /130. Kantáta/

Természetesen 3 trombita és üstdob szól a sorvégeken. A bevezető tételben Szoprán éneklí a cantus firmust. /A genfi zsoltár ¾ -es lüktetéssel idomul a német szöveghez./
HERR, ICH HABE MIßGEHANDELT /Ev. 419. és 86. Ref. 277./
 Crüger nagyívű dallamát állandó nyolcadmozgás tartja mozgásban a 330. feldolgozásban, a 331. egyszerűbb.
HERR, JESU CHRIST, DICH ZU UNS WEND /Ev. 279. Ref. 166./
HERR JESU CHRIST, WAHR MENSCH UND GOTT /Ref. 117.var./
 A zárósor különleges harmóniasorát bizonyára a szöveg inspirálta (míg el nem alszunk)
HERZLICH LIEB HAB ICH DICH , O HERR /Ev. 362./
 Nem csak a János passióban dolgozza fel Bach. Pl. trombita c. f. a 19. Kantáta 5. Siciliano tételben. (Bizonyára utalás a szövegre.)
HERZLICH TUT MICH VERLANGEN /Ev. 200. Ref. 341./
 Haßler fríg dallama a Máté passióban és a Karácsonyi Oratóriumban hangzik el több különféle harmonizálásban.
 Különleges a 135. Kantáta 1. Tétele : Basszusban a cantus firmus.
 A 25. Kantáta 1. Tételében harsonák, blockflóttével idézik a dallamot. Ideillik a 2. Vers gondolata: Heil du mich lieber Herr. A continuo augmentációja társul hozzá.
 A 161. Kantáta 1. Tételében orgonán halljuk a cantus firmust, utalások a főhangokra a 3., 5. tételben. A zárógondolat napfényt idéző fuvalaszólammal jelenik meg a korál felett. Több ízben szűkített kvintet zuhan a basszus szólam /a szöveg kiemelése/. Záratai hol a záróhangon, hol az alsó nagytercen állnak meg, eltérően a reneszánsz gyakorlatól, amelyik az alsó kvintet részesíti előnyben.
HERZLIEBSTER JEZU, WAS HAST DU VERBROCHEN/ Ev.198. Ref. 340./
 A Máté és János passió szebbnél szebb feldolgozásaival találkozhatunk.Érdemes minden kis részletét boncolgatni, énekelni zongorázni. Vessük össze, hány és hány ötlet ölt testet az ismert Crüger melódia kíséretében! Páratlan élmény.
HEUT TRIUMPHIERET GOTTES SOHN /Ev. 218./
 „Ragyogva tűz a napsugár”-az Ezerév kórusában.
ICH DANK DIR, SCHON DURCH DEINEN SOHN /Ev. 94./
ICH DANK DIR, O GOTT, IN DEINEM THRONE /Ref. 23./
ICH RUF ZU DIR, HERR JESU CHRIST /Ev. 75. Ref. 239.var./
 A 177. kantáta 1. tételében soronként megszakítva hallható az egyre módosuló alapdallam.
 A 135. kantáta 1. Tételében oboa ill.trombita idézi fel a témát,a zárótétel korálja fölé hegedű-szólam kerül.
ICH DICH HAB ICH GEHOFFET,HERR /Ev. 110./
 A Máté passió 38., a Karácsonyi oratórium 46.tétele.
IN DULCI JUBILO /Ev.151/
 Orgonán három változatban is játszható.
JESU, DER DU MEINE SEELE /Ev.418.Ref. 295.var./
 A 78. kantáta 1.tétele passacaglia, idézetek hallhatók a 3.tételben, az ötödik tétel végén díszítve halljuk. A zárótétel egyszerű, mesteri harmonizálás, /meglepő, hogy azonos dallamrészt nem lát el más harmóniákkal, ez ritkaság /. Egészen egyéni a 105.kantáta vonós-kíséretének kiírt ritenutoja, indoklás a szövegből fakad „elcsendesítéd kínzó lelkiismeretemet”.

JESU LEIDEN, PEIN UND TOD

Két feldolgozása is hallható a János passióban.

JESU, MEINE FREUDE /Ev. 357. Ref. 294. var./

Crüger híres dallama egy egész motettán végig vonul, több kantátában fontos szerepe van.

A „Weinen, klagen” kantáta 6. tételében trombita idézi fel /talán az utolsó versre utal: „el, ti gyász-szellemek”/

JESUS CHRISTUS, UNSER HEILAND, DER VON UNS DEN GOTTES-ZORN WAND /Ev. 303. szöveg /

JESUS CHRISTUS, UNSER HEILAND, DER DEN TOD ÜBERWAND /Ev. 214. var./

JESUS MEINE ZUVERSICHT /Ev. 369. Ref. 357. var./

KOMM, GOTT SCHÖPFER, HEILIGER GEIST /Ev. 231. Ref. 373./

KOMMT HER ZU MIR, SPRICHT GOTTES SOHN /Ev. 435./

A 86. kantáta 3. tételében a 16. verset S.c.f. énekli. Dallamtöredékei a 46. kantáta 4. tételében.

LASS, O HERR, DEIN OHR SICH NEIGEN /Ref. 77./

LIEBSTER JESU, WIR SIND HIER /Ev. 274. Ref. 164. var./

LOBE DEN HERREN /Ev. 57. Ref. 264. var./

A 137. kantáta tételeiben végig jelen van az alapidallam. /3 trombita, üstdob adja az ünnepi muzsika jellegzetes szfnét/

LOBT GOTT, IHR CHRISTEN ALLZUGLEIH /Ev. 156. Ref. 313./

MIT FRIED UND FREUD ICH FAHR DAHIN /Ev. 500./

Simeon énekét a 125. kantáta I., 3. és utolsó tételében ezzel a dallammal halljuk, hasonló a 83. és 95. kantáta egy-egy tétele és az Actus Tragicus 3. tételének vége.

MITTEN WIR IM LEBEN SIND /Ev. 499. Ref. 218./

NUN BITTTEN WIR DEN HEILIGEN GEIST /Ev. 232. Ref. 234. var./

NUN DANKET ALLE GOTT /Ev. 40. Ref. 167./

A 192. kantáta I. és III. tételében S.c.f. Crüger dallama. A 79. kantáta zárótételének két kürt és üstdob adja keretét.

NUN FREUT EUCH, LIEBEN CHRISTEN GMEIN /EV. 318. Ref. 298./

NUN KOMM, DER HEIDEN HEILAND /Ev. 131. Ref. 303./

Advent fő éneke az ősi „Veni, redemptor gentium”, így a 36. 61. és 62. kantáta is tartalmazza.

NUN LAßT UNS GOTT, DEM HERREN /Ev. 336./

NUN LOB, MEIN SEEL, DEN HERREN /Ev. 45./

A 225. motetta, a 18. kantáta 2. tétele, a 28. kantáta 2. tétele, a 167. kantáta zárótétele erre a dallamra épül.

NUN SICH DER TAG GEENDET HAT /Ev. 116./

O GOTT, DU FROMMER GOTT /Ev. 436./

Különösen a 94. kantátában c.f. /1.t.S. 3.t.T. 5.t.B. /

O HERRE GOTT /Ref. 134. var./

O LAMM GOTTES, UNSCHULDIG /Ev. 188. var. Ref. 184. var./

A Máté passió nyitókórusában gyermekek éneklik.

O MENSCH, BEWEIN DEIN SÜNDE GROß /Ref. 68./

Máté passió No. 35.

O TRAURIGKEIT, O HERZELEID /Ev. 210./
 O WELT, ICH MUSS DICH LASSEN /Ev.113. Ref. 503.var./
 Isaac dallama talán a legismertebb./Máté-János passió / A 97. kantáta 1.tételében s.c.f.
 SEELENBREUTIGAM /Ev..443. Ref.434./
 SCHMÜCKE DICH, O LIEBE SEELE /Ev.308./
 SEI GEGRÜBET, JESU GÜTIG /Ev. 191. Ref. 342./
 SOLLT ICH MEINEM GOTT NICHT SINGEN /Ev. 53./
 STRAF MICH NICHT IN DEINEM ZORN /Ev. 426./
 A 115. kantáta 1. tételében S.c.f.
 VALET WILL ICH DIR GEBEN /Ev.505./
 Szerepel a János passióban és a 95. kantáta 3. tételében, a 101. kantátában /többször is/.
 VATERUNSER /Ev. 72 Ref. 483/ János passió
 VERLEICH UNS FRIEDEN /Ev.291. Ref. 192./
 VOM HIMMEL HOCH DA COMM ICH HER /Ev. 150. Ref. 316. var./
 A Karácsonyi oratóriumban.
 VON GOTT WILL ICH NICHT LASSEN /Ev. 337.var. Ref. 312. var./
 A 11. kantáta zárótételében, a 107 kantáta 1. 5. 7. tételében is.
 WACHET AUF, RUFT UNS DIE STIMME /Ev. 493./
 WARUM BETRÜBST DU DICH, MEIN HERZ /Ref. 267.var./
 A 138. kantáta 1. 2.és zárótételében is megjelenik.
 WARUM SOLLT ICH MICH DENN GRAEMEN /Ev.341./
 WAS GOTT TUT, DAS IST WOHLGETAN /Ev. 348. Ref. 272./
 Nemcsak a Weinen, klagen kantátában fordul elő, a 75. 95. 100.-ban is kiemelt dallam.
 WAS MEIN GOTT WILL, DAS GSCHEH ALLZEIT /Ev. 332. Ref. 271./
 A 92. kantáta 1. 4. 7. zárótétele ez, a 111. nyitótételében, a Máté passióban hallható.
 WENN WIR IN HÖCHTEN NÖTEN SEIN /Ev. 81.var. Ref. 140./
 WER NUR DEN LIEBEN GOTT LAEBT WALTEN /Ev. 331. Ref. 274./
 A 21. kantáta 2. 5. 9. tétele, a 27. 1. tétele, a 93. 1. 2. 5. tétele erre a dallamra épül /a 4. tétel orgonaaátirata BWV.647./.
 WERDE MUNTER, MEIN GEMÜTE /Ev. 112./
 A Máté-passió mellett népszerű a 147. kantáta ¾-es változata /org. változata is közismert/.
 WIE SCHÖN LEUCHTET DER MORGENSTERN /Ev.361. Ref. 296./
 Az 1. kantáta nyitótételében S.c.f., a 49.kantáta zárótételében szintén kiemelt dallam. Érdemes a szöveggel egybevetni az Istvánnapi kantáta /No.40/ 3.versét. /A bűn legyőzése: kromatikus emelkedés /
 WIR GLAUBEN ALL IN EINEN GOTT /Ev.247./
 Orgonapartita készült az O GOTT, DU FROMMER GOTT egy másik, nálunk is ismert dallamára./Ev. 250. Ref. 512./ A téma utáni variációk egyes versek mondanivalója alapján készültek. Bach-ot Scheidt példái ihlették.
 Hasonló a SEI GEGRÜBET, JESU GÜTIG /Ev. 191. Ref. 342./
 a CHRIST IST ERSTANDEN /Ev. 213. var. Ref.185.var./
 és a VOM HIMMEL HOCH /Ev.150. Ref. 316.var./
 Ez utóbbi a kánonalkotás legkülönlegesebb formáit mutatja be.
 A fughetták csak az első dallamsort dolgozzák fel. Pl.:
 GOTTES SOHN IST KOMMEN /Ev. 136./
 HERR CHRIST /Ref. 388./
 NUN KOMM /Ev.131. Ref.303./

Pachelbel mintáit követte mesterünk a

CHRISTE, DU LAMM GOTTES feldolgozásánál /Ev. 14/21. Ref. 183./

Itt fugato előzi meg a cantus firmus megjelenését.

Egyes korálsorok szakaszonként való feldolgozása Buxtehude műveiben figyelhető meg.

G. Böhm figuratív díszítőművészete is nyomot hagyott Bach orgona-korálfeldolgozásain.

/Javarésztük pedagógiai céllal készült./

ACH WIE FLÜCHTIG /Ev. 510. var./

CHRIST LAG IN TODESBANDEN /Ev. 215./

DIES SIND DIE HEILIGEN ZEHN GEBOT' /Ev. 433./

ERSCHIENEN IST /Ev. 217. Ref. 356./

ES IST DAS HEIL /Ev. 320./

HERR CHRIST /Ref. 388./

HERR JESU CHRIST /Ev.279. Ref. 166. var./

HERZLICH THUT /Ev. 200. Ref. 341./

HEUT TRIUMPHIERET /Ev. 218./

ICH RUF ZU DIR /Ev. 75. Ref. 239. var./

IN DULCI JUBILO /Ev. 151./

JESU MEINE FREUDE /Ev. 357. Ref. 294./

JESUS CHRISUS UNSER HEILAND /Ev. 369. 214. var./

LIEBSTER JESU /Ev. 274. Ref. 164./

LOBT GOTT /Ev. 156. Ref. 313./

MIT FRIED UND FREUD /Ev.500./

NUN KOMM /Ev.131. Ref. 303./

O LAMM GOTTES /Ev. 188. Var. Ref. 184. var./

O MENSCH, BEWEIN /Ref.68./

VATER UNSER /Ev.72. Ref.483./

VOM HIMMEL HOCH /Ev.150. Ref.316. var./

WENN WIR /Ev. 81. Ref.140./

WER NUR /Ev. 331. Ref. 274./